



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales**

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè  
factorum pertinentes, breuiter tractantur

**Azor, Juan**

**Coloniae Agrippinae, 1612**

13 De famulis, qui suas operas Dominis locant.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-14014**

Nono quaeritur, An rei locatae dominium transferatur aliquando ad conductorem. In *name Sauphei. ff. Locati*, Alphenus Iurisconsultus sic ait: Rerum locatarum duo genera sunt: ut aut idem redderetur, sicuti cum vestimenta fulloni curanda locarentur: Aut eiusdem generis, veluti cum argentum pustulatum fabro daretur, ut vasa fierent, aut aurum, ut annuli; ex superiore casu, rem Domini manere, ex posteriore in creditum iri. Significat igitur hic Iurisconsultus, rei locatae, quando datur, ut reddatur in eodem genere, dominium ad conductorem transire, eo quod conductor non cogitur reddere idem, quod accepit, sed aliud in eodem genere: Et ideo idem Iurisconsultus *ibidem* dicit, in nautam transisse dominium, cum complures frumentum suum confuderant, & miscerant, & illi traderant, ut naua sua transportaret; nam eo ipso ipso, quod Domini suum frumentum confuderant, consequens fuit, ut nulli eorum naua cogeretur reddere idem frumentum, quod accepit, sed aliud in eodem genere. Quemadmodum etiam cum argentum fabro datur, ut vasa fiant, tunc enim faber non cogitur idem numero argentum reddere. Quando cumque igitur ex pacto res locata debet reddi eadem genere, sed non eadem numero, dominium ad conductorem transfertur.

*Quaedam alie quaestiones de pactis in locationibus apponi solitis, diluuntur.*

CAVIT. XII.

QUAEDAM pacta in locationibus interueniunt, in quibus videtur vltura peccatum inesse.

Primo quaeritur, An possit quis locare boues, oues, vel iumenta, ita ut obliget sibi conductorem ad reddendum ea animalia aequè sana, & integra? Quidam censent talem locatorem vltura peccatū admittere; quia perinde est, ac si mutuum daret minorem pecuniam summam, ut maior sibi redderetur, vel perinde est, ac si mutuum daret frumentum vetus, ut acciperet nouum. Ita quia, quemadmodum res locata si casu pereat, locatori perit, non conductori; sic etiam cum sit casu, non culpa conductoris deterior sit locatori, non conductori. Sorus vero *lib. 6. De iust. quæst. 3. art. 1. ad 1.* dicit, si Titius suum equum locauerit Caio, a quo male tractandum, & verandum putat, posse tuto cum eo de pretio pacisci, ut si equus pereat, ipsi Caio percat. De hoc pacto iam dixi *cap. precedenti quæst. 7.*

Quaestio vero dubia est, an possit Titius equum Caio locare eo pacto, ut reddat tum sibi aequè sanum, & integrum? Dubitandum non est, quin conductor ex tali pacto onus suscipiat pretio aestimabile; & ideo, nisi tale onus locator iusta mercede compenset, cum conductor id oneris gratuito subire recuset, iniustitia peccatum admittit: quare necesse est, ut minuat mercedem, qua equum, vel bouem, vel iumentum conductori locat. *Medina in sua Instruct. Confess. lib. 1. cap. 4. §. 27.* nam huiusmodi res, & alia similes, quae locantur, vel commodantur, vltura ipso minuuntur, attenduntur.

Quid vero sententiū, si Titius locet Caio suum equum, & quia probabiliter comedit ipsius Caii culpa periturum, paciscitur cum eo, ut praeter mercedem, soluat sibi certam pecuniam quantitatem, ratione periculi, cui suum equum obijciat? *Medina De rebus restitut. quæst. 38. in Causa*, affirmat posse. Dicendum est oppositum, nisi mercedem minuat.

Secundo quaeritur, An qui iumentum, aut bouem alteri locat ea conditione, ut conductor reddat aliud iumentum, vel bouem in ea aetate, in qua est nunc bos, quem locat, in vltura peccatum incidat? Respondeo in huiusmodi locatione, vltura peccatum inesse, quia locator suum bouem locat, ut eum renouet, & tamen animal eo ipso, quod locatur, fit grandioris aetatis.

Quid autem dicendum, si quis locet bouem suum, ut sibi reddatur in omnē euentum alius bos aequè bonus? Respondeo, nisi locator minuat mercedem, vel aliunde compenset onus, quod imponit conductori, iniustum hunc esse contractum; quia obligat sibi conductorem ad reddendum bouem aequè bonum, etiam si bos locatus, sit factus casu conductoris, non culpa deterior.

Tertio quaeritur, An Titio fas sit locare Caio suas oues, vel capras ad stercoreandum agrum ipsius Caii, & ad percipiendum lac, vel butyrum, & lanam, & nihil praeterea, ea lege, ut conductor soluat certam pensionem, & debeat integram numerum ouium sibi locatarum seruare, videlicet ex foetibus ipsarum ouium, vel caprarum, totidem ouibus; caprisque suppletis, quot fuerint mortuae. Quidam censent, tale pactum esse iustum, quia locator ex locatione renouat oues suas, caprasque locatas. Deinde, quia obligat sibi conductorem ad reddendum totidem oues, vel capras, quot locatas accepit, etiam si casu perierint, non conductoris, cum tamen res locata locatori pereat, non conductori.

Tertio, quia in eo casu foetus ouium, vel caprarum locatarum, locatori, non conductori debeantur, quia non ideo gregem, vel armenum conducit Caio, ut ex eo fructus percipiat, sed tantum lac, & lanam, vel conducit ad stercoreandum agrum suum: quemadmodum si quis conduxisset arborem non fructuum colligendorum gratia, sed vmbrae, odoris, vel voluptatis causa. Respondeo, in tali locatione magnum onus conductorem sustinere; quod nisi iusto pretio compensetur, iniuste a locatore imponitur conductori. Nam rei locatae dominium penes locatorem manet, & ideo si casu pereat, ipsi perit. Quando vero res locatur, ut sit periculo conductoris, quamuis pactum non sit contra, sed praeter naturam locationis; nihilominus; quia talis periculi susceptio est pretio aestimabilis, debet locator iusto pretio compensare, vel diminuta rei locatae mercede, vel aliunde soluta pecunia.

*De famulis, qui suas operas Dominis locant.*

CAVIT. XIII.

SCIENDUM est, aliquos famulos Dominis certa mercede, quae consuetudine patriae, vel lege Principis, aut statuto Republicae taxata solui solet. Alios famulari Dominis mercede, eorum arbitrio relicta. Alios solo victu, & vestitu contentos. Alios solo victu praesens. Alios certa pensione ipsis Dominis soluta; quia eo pacto nimirum Dominis famulantur, ut à Dominis certam aliquam artem addiscant; & quia ex ea lucrum reportant, mercedem soluant. Viri itidem primarij ac nobilibus consueverunt nonnulli famulatum praestare absque vlla mercede, adducti sola spe alicuius beneficii consequendi, eo quod cum Domini illi sint viri primarij, plurimum valent, vel in aula, & curia Principis, vel in Republica, vel per se ipsos, propterea quod sunt in dignitate aliqua, & honore constituti, & maxima auctoritate praesentes.

His positis, Primo quaeritur, An quando consuetudine patriae merces famulis soluitur, eam soluere Domini debeant, etiam si famulos admiserint, nulla de mercede facta mentione? Respondeo, eos debere mercedem consuetam, quia tunc famuli tacite videntur suas operas locare eo pacto, ut solitam mercedem recipiant. Quid si Domini eam minimè soluant? Certè si famuli eam exigere, aut postulare non audeant, aut nimiam Dominorum potentiam, aut severitatem, possunt clam tuta conscientia, tantundem ex bonis Dominorum sibi capere, quanta est merces sibi debita. Ac ne sint in propria causa Iudices, id faciant arbitrio Confessarij, aut boni viri.

Quid item si solita merces non sufficiat ad victum famuli? Respondeo, Dominos secundum conscientiam nihil

praeter

præter consuetam mercedem famulis debere. Nam quemadmodum iusta pretia rerum communi hominum æstimatione, vel lege Principis, vel statuto civitatis ponuntur, sic etiam iusta merces rerum locatarum, vel operarum; ergo consuetæ merces famulorum pro iusta habenda est.

Secundo queritur, An si famuli, qui admittuntur à Domino, ea conditione, ut solo victu, & vestitu sint contenti, possint aliquid amplius exigere, vel sua auctoritate ex bonis Dominorum usurpare? Respondeo, non posse, quia contractus ex conventionione contrahentium legem accipiunt: ergo famulus, qui pactum fecit cum Domino, ut ab eo solum victum, vel vestitum haberet, contentus stare debet. Item, quemadmodum potest, quis rem suam alteri donare, ita potest quis partem rei suæ, & non totam gratis concedere. Eadem ratione potest quis gratuito suum famulatum alteri præstare, & potest item partem gratis, partim pretio inferre, quoniam eadem ratio potest esse de parte, quæ est de toto. *l. Quæ de terra. ff. De rei vindicatio. Et l. Illud. ff. Ad legem Aquiliam.* Et hinc est, ut talis famulus non possit sibi aliquid ex bonis Domini surripere ultra pactam cum Domino mercedem.

Tertio queritur, An quando famulus à Domino admittitur est ad famulatum ea conditione, & lege, ut liberum sit famulo literis operam dare, artemve aliquam addiscere, liceat Domino duro eum famulatu gravare, ita ut ei per tempus non liceat, vel nauare operam literis, vel artem addiscere? Respondeo, Dominum conventis stare debere, quod si non fecerit, serui damnum resciscere compellitur, quia eum iusta mercede defraudat, aut plus quam par est, gravat, ac premit.

Quarto queritur, An Dominus, qui famulum admittit exigua mercede, vel nulla, quia famulus sola spe beneficii adductus, ei sua sponte se se obligavit, debeat aliquid restituere, si postea eum nullo beneficio efficiendum curaverit? Respondeo, lege quidem charitatis Dominum eiusmodi famulo teneri, sed non lege iustitiæ, quia famulus nihil pepigit, quamvis beneficii spe, & fiducia obstrinxerit se illi.

Quinto queritur, Quid dicendum de Domino, qui domo sua famulam expellit sine iusta causa ante tempus definitum? Respondeo, secundum conscientiam, ei debere integram mercedem, & id quod famuli intereet, quia per famulum non stat, quin toto tempore suas operas præstet.

Sexto queritur, Quid sentiendum, si famulus ante tempus constitutum recesserit à Domino sine iusta, & debita causa? Respondeo, enim totam mercedem amittere, eo quod debito famulatu Dominum fraudat. Vnde solent esse leges Principum, vel statuta civitatum, ne quis in famulatum admittat eum, qui à priori Domino recesserit. Item, ut huiusmodi famulus integram mercedem amittat. Interest enim Reipublicæ, ne famuli pristinos Dominos deserant, & ne ab alijs heris admittantur, nisi cognita, & probata causa talis desertionis Dominorum.

Septimo queritur, Ex qua culpa famulus Domino tenetur, aut contra, Dominus famulo? Quandoque famulus mercede inferuit, eum Domino obligari ex culpa lata, & leui, quia est quasi contractus inter herum, & famulum gratia utriusque. Nam famulus Domino famulatum debet, & Dominus famulo mercedem. Quid autem si famulus gratuitum ei obsequium præstet? tunc ne Domino obligatur ex leui culpa, an solum ex lata?

Ratio dubitandi est, quia tunc non est contractus in utilitatem utriusque, sed solum Domini, cum ab eo nullam famulus mercedem recipiat. Respondeo, famulum nihilominus ex leui culpa Domino obligari, quia eo ipso, quod sponte sua famulatum offert, fideliem curam, diligentiam, & operam polliceri videtur. Deinde famuli, qui gratuito Dominis inferuiunt, ideo id faciunt, vel quia saltem victum recipiunt, aut vestitum, aut beneficium aliquod ab eis expectant, aut ut Dominorum gratiam sibi concilient, aut ut maiorem de ipsis alij opinionem concipiant, indeque emolumentum, & commodum sibi accipiant.

Octavo queritur, Quid dicendum, quòd famulo sciente, alius qui ipsam Domino aliquid surripit debet ne famulus damnum illatum secundum conscientiam resciscere? Respondeo, esse in hac parte distinguendum. Aut enim custodia est famulo commissa, aut secus. Si primum, resciscere cogitur id, quod interest Domini, quia ratione sui muneris, & officij, damno occurrere compellitur. Si secundum, lege quidem charitatis, non autem iustitiæ Domino tenetur, quia ipse rei talis custos non est.

Nono queritur, An Dominus resciscere damnum debeat alijs illatum per famulum? Respondeo, si famulus in eo negotio, & re, in qua est à Domino constitutus, damnum attulerit, id Dominus resciscere compellitur, quia eo ipso, quòd tali negotio famulum præfecit, damnum eandem de se videtur. Deinde, quandoque ipse, quod famulus alijs abstulerit, fuerit in rem Domini conuertitur, et in iniuria ipsius, vel eo nesciente, debet Dominus restituere tantumdem, quantum est in rem eius versum.

De eo, qui locat operas suas.

#### CAPVT XIV.

**P**RIMO queritur, An qui locat operas, si per ipsum non steterit, quo minus eas præstet, iure accipiat integram totius temporis mercedem? Respondeo, eam integram consequi debere mercedem. Nam in *l. Qui operas. ff. Locati* statutum est: [ Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quo minus operas præstet. Ad hoc quoque, si per eos non steterit, quo minus causam agant, honoraria reddere non debent. ] *Sic in ea lege.* Cuius quidem legis sensus, huiusmodi est. Advocati stipendia sibi soluta, quæ lex, honoraria vocat, restituere non debent, si per ipsos non steterit, quo minus operas præstarent. Et in *l. Sed addes. ff. Locati*, verba hæc sunt: [ Cum quidam exceptor operas suas locasset, deinde is, qui eas conduxerat, deceisset, Imperator Antoninus cum Diuo Severo rescripsit ad libellum exceptoris in hæc verba: Cum per te non steterit proponas, quo minus locatas operas Antonio, ac filio solueres, si eodem anno mercedes ab alio non accepisti, sicut contractus impleri æquum est. ]

Vnde inducitur, ut qui legatum comitentur in provinciam, eo intra annum mortuo, haberent nihilominus stipendium totius anni; quia per eos non steterit, quo minus operas suas locatas præstarent: dummodo non postea comites cum alijs eodem tempore fuissent. *l. Diem functio. ff. De officio Assessorum. Et in l. Colonus. ff. Navem conduxit. ff. Locati.* Iuriconsultus ait: Navem conduxit, ut ex provincia Cyrenensi Aquileiam navigaret, olei metretis tribus millibus, certa mercede. Sed euenit, ut onerata navis in ipsa provincia novem mensibus retineretur, & onus impositum commissum tolleretur. Quæsitum est, an vecturas, quas eo merent à conductore secundum locationem navis exigere possit? Respondi secundum ea, quæ proponerentur, pollic. ] Et in *l. Si quis in Sacris. C. De proximis sacerorum seruiorum lib. 2.* [ Si militans in sacris scripijs recesserit, & in eius locum fuerit alius subrogatus, salarium ei debitum inter creditores dividitur, hæreditate nondum habita, salua tamen privilegiorum prerogativa: habita vero hæreditate, salarium hæreditibus debetur, etiam residui temporis, absque vlla imminutione. ] *Et l. In lege pragmatica. C. De domesticis. Et protectoribus lib. 12. Si domesticus,* vel protector in domino Principis, ante expletum officium obierit, hæres eius salarium totius anni, ac etiam subsequenter percipit. Et in *l. Post duos. C. De Advocatis diu. ff. Iudicium.* Advocatus ad hæreses suos, seu successores, tunc liberi, siue extranei fuerint, habet liberam facultatem transmittendi tum ex testamento, tum ab intestato salarium totius anni, in quo excessit est vitius. Porro si is, qui locavit operas suas, eas non soluit

dolo,